

Nr 224.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till Mosjöbottnens torrlägningsföretag i Örebro län m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1932.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMBIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström, anför:

För torrläggning av vattensjuk mark å den forna Mosjöns botten, tillhörande fastigheterna Herminge, Attersta, Södra Bro och Kyrkebol samt Gällersta i Gällersta socken, Frommesta i Ekeby socken, Törsjö, Krutbruket och Kyrkeby i Mosjö socken samt Norra Moses, Säbylund, Ekenäs och Sättra i Kumla socken, allt av Örebro län, har Kungl. Maj:t den 31 december 1920 beviljat dels statsbidrag från allmänna avdikningsansla-

get med 218,530 kronor, dels ock lån från odlingslånefonden med 437,070 kronor.

Kungl. Maj:t har vidare för samma ändamål beviljat den 23 februari 1923 statsbidrag med 1,730 kronor och lån med 3,470 kronor samt den 31 december 1924 lån med 22,670 kronor.

I skrivelse den 31 december 1930 har arbetsstyrelsen för torrlägningsföretaget — med överlämnande av en utav statens lantbruksingenjör Gösta Kindblom verkställd utredning — gjort framställning om beviljande till företaget av ett ytterligare statsbidrag å 100,000 kronor för nedskrivning av det den 31 december 1920 beviljade lånet från odlingslånefonden samt om förlängning av amorteringstiden för samma lån till och med år 1990.

Över arbetsstyrelsens framställning hava infordrade utlåtanden avgivits den 25 februari 1932 av lantbruksstyrelsen, som därvid tillika överlämnat två yttranden från lantbruksingenjören Kindblom av den 18 mars och den 30 november 1931, samt den 8 mars 1932 av statskontoret.

Beträffande torrlägningsföretaget inhämtas av handlingarna i ärendet:

Förslag till företaget upprättades av dåvarande lantbruksingenjören A. Palm vid en av honom med biträde av gode män åren 1912—1913 förrättad syneförrättning enligt lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten. Sedan missnöje emellertid anmälts mot förrättningen, inständes saken till domstol. Målet fullföljdes till Kungl. Maj:t, som genom dom den 26 februari 1919 i huvudsakliga delar fastställde synemännens utlåtande. Den 25 april 1919 påbörjades arbetet, som sedan bedrevs huvudsakligen under åren 1920 och 1921. Arbetet godkändes av lantbruksstyrelsen den 20 januari 1923.

Torrläggningen omfattade ett område om cirka 1,100 hektar, därav 160 hektar utgjordes av odlad mark och 940 hektar bestod av äng och annan odlingsbar mark.

Vid syneförrättningen beräknades kostnaden för företaget till omkring 300,000 kronor, därav 275,000 kronor för egentliga arbetskostnader samt 25,000 kronor för vattenverkslösen, förrättningskostnader och dylikt. År 1919 verkställdes emellertid en omräkning av kostnaden, som då beräknades till omkring 683,000 kronor, av vilket belopp 650,000 kronor avsåg de egentliga arbetskostnaderna samt 33,000 kronor vattenverkslösen, förrättnings- och utredningskostnader m. m.

Arbetet utlämnades på entreprenad mot en entreprenadsumma av 650,000 kronor. Under arbetet uppstod tvist mellan företaget och entreprenören, vilken tvist avgjordes genom skiljedom den 14 maj 1923. Genom skiljedomen tillerkändes entreprenören, utöver entreprenadsumman, för utfört merarbete 25,000 kronor samt en arbetspremie enligt entreprenadkontraktet å 40,000 kronor. Intressenterna fingo vidare före arbetets godkännande vidkännas vissa extra kostnader, nämligen 50,960 kronor på grund av oförutsedda arbetssvårigheter och 23,400 kronor för anskaffande av virke till pålning m. m.

Efter arbetets godkännande hava intressenterna åsamkats ytterligare

kostnader för företaget genom inträffandet av ras i huvudkanalen genom torrlägningsområdet. Vissa redan upptagna ras hava dragit en kostnad av 25,000 kronor, och för avhjälpande av återstående ras beräknas en kostnad av 40,500 kronor. Ett i ärendet företett sammandrag över företagets räkenskaper upptager därjämte vissa med företaget indirekt föränade kostnader å tillhoppa 136,100 kronor, därav 103,500 kronor för kreditivavgifter och räntor, 29,000 kronor för rättegång, skiljedom, utbrytning av båtnadsjord m. m. samt 3,600 kronor i jordersättningar.

Kostnaden för företaget uppgår enligt denna beräkning (650,000 + 33,000 + 25,000 + 40,000 + 50,960 + 23,400 + 25,000 + 40,500 + 136,100) till i runt tal 1,024,000 kronor. Denna kostnad överstiger den vid det senast beviljade statsunderstödet beräknade kostnaden, 734,000 kronor, med 290,000 kronor. Fördelas den erhållna kostnadssumman jämnt på den i företaget ingående markarealen, erhålles en kostnad för hektar av 927 kronor.

Båtnaden av företaget uppskattades vid syneförrättningen till omkring 380,000 kronor. År 1919, då en förnyad uppskattning av båtnaden skedde, värderades den till 684,000 kronor. Sistnämnda båtnadsvärde jämnt fördelat på den i företaget ingående markarealen utgör 620 kronor för hektar. Den sålunda beräknade båtnaden uppgives emellertid icke hava helt uppnåtts.

Arbetsstyrelsen har till stöd för sin framställning anfört huvudsakligen följande.

Flera faktorer hade samverkat till det ur ekonomisk synpunkt olyckliga resultatet av företaget. Om företaget kunnat påbörjas onedelbart efter syneförrättningens avslutande, skulle torrlägningsarbetet sannolikt kunnat slutföras under åren 1913—1915 utan att någon skuldsättning, fränsett statslån, behövt ifrågakomma. Vid torrlägningsarbetet hade oförutsedda svårigheter yppat sig, varav föranletts avsevärda extra kostnader. Företagets underhåll hade även dragit kostnader, som intressenterna ej på långt när väntat. Genom 1927 års exceptionellt häftiga sommarflöde hade intressenterna drabbats av oerhörda förluster. För flertalet av intressenterna, vilka på några få undantag utgjordes av mindre jordbrukare, hade skuldbördan blivit mycket tryckande; för många hade den blivit övermäktig.

Lantbruksstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Den omständigheten att företaget kom att utföras under en period av kristiden, då arbetspriserna varit som högst, hade i förening med uteblivet, på grund av helt utomstående orsaker, i viss grad av den av företaget påräknade båtnaden bringat vederbörande intressenter i svårt trångmål. Detta hade blivit än ytterligare skärpt därigenom att efter avslutandet av syneförrättningen — som handlades under en tid, då 1879 års dikningslag ännu var gällande och avsägelse av båtnad sålunda var beträffande företag av ifrågavarande slag medgiven — sådan avsägelse i högst betydande utsträckning förekommit, nämligen beträffande omkring 46 procent av den i företaget ingående markarealen. Genom att den på nämnda mark belöpande andelen såväl av kostnaderna för företaget som även av den annuitet å statslånen, som det ålåg företaget att gälda, vilken andel likaledes uppginge till omkring 46 procent av hela kostnadssumman respektive hela annuiteten, sålunda blivit överflyttad på de i företaget kvarstående intressenterna, hade svårigheterna för dessa att

finansiera företaget ytterligare ökats. I detta avseende kunde ifrågavarande företag anses utgöra ett parallellfall till ett annat enligt bestämmelserna i 1879 års dikningslag förberett torrlägningsföretag, som under senare åren tilldragit sig statsmakternas uppmärksamhet, nämligen Mästermyrs utdikningsföretag på Gotland, vid vilket företag båtnadsavsägelse likaså hade i särskilt stor utsträckning ägt rum, och huvudsakligen till följd därav svårigheter för företagets finansiering uppstått.

Lantbruksstyrelsen funne de med företagets tillkomst och utförande förknippade omständigheter vara av den art, att ett ytterligare understödande av företaget medelst statsmedel kunde synas motiverat. Med avseende därå ville lantbruksstyrelsen särskilt framhålla den väsentligt ökade börd, som genom det tvungna övertagandet av båtnadsjorden pålagts de intressenter, vilka slutligen hade att svara för företagets kostnader av olika slag. Lantbruksstyrelsen ville emellertid å andra sidan icke underlåta att framhålla den tvekan, lantbruksstyrelsen i allmänhet måste hysa i frågor angående understöd till torrlägningsföretag utöver författningens enligt sådana och som även i detta fall vore i hög grad till finnandes, speciellt med hänsyn till ett dylikt understöds prejudicerande betydelse.

Med hänsyn till föreliggande förhållanden och då, till följd av överflyttandet på ifrågavarande intressenter av båtnadsjordens del i statslånet, ett ytterligare belastande av deras fastigheter med lån icke torde böra från statens sida sättas i fråga, funne lantbruksstyrelsen för sin del, att eventuellt ytterligare statsunderstöd till företaget borde utgå allenast i form av bidrag utan återbetalningsskyldighet.

Intressenterna hade hemställt om statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till ett belopp av 100,000 kronor. Lantbruksstyrelsen funne emellertid, att vid beräkningen av eventuellt statsbidrag till den förut nämnda vid företaget uppkomna merkostnaden av sammanlagt 290,000 kronor hänsyn borde tagas allenast till den merkostnad, 25,000 kronor, som erlagts till entreprenören för utfört merarbete, ävensom till kostnaderna för dels redan upptagna ras, 25,000 kronor, och dels ännu återstående arbete för avhjälpande av dylika ras, 40,500 kronor, eller till ett sammanlagt belopp av 90,500 kronor. Med hänsyn till de avsevärda ytterligare utgifter, som därutöver åsamkats företagets intressenter, syntes det skäligt, att nämnda belopp i sin helhet täcktes medelst statsbidrag.

Av det sålunda ifrågasatta statsbidraget torde ett belopp av 40,500 kronor böra utgå till bestridande av kostnaderna för avhjälpande av återstående ras, medan återstoden, eller 50,000 kronor, borde användas till nedskrivning med motsvarande belopp av det till företaget den 31 december 1920 beviljade lånet å 437,070 kronor.

Vad därefter beträffade den begärda utsträckningen av amorteringstiden för nämnda lån till och med år 1990, funne sig lantbruksstyrelsen, om också med viss tvekan med hänsyn till att utredning saknades ifråga om de konsekvenser, som i detta fall kunde tänkas bliva en följd av amorteringens utsträckande över en så lång tidsperiod, likväl böra, i betraktande av företagets utpräglade karaktär av kristidsarbete, förorda arbetsstyrelsens framställning i denna del.

På grund av vad sålunda anförts funne sig lantbruksstyrelsen, om ock med tvekan, böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels till ifrågavarande företag ytterligare anvisa statsbidrag från statens avdikningsanslag med 90,500 kronor, varav 50,000 kronor till nedskrivning

med motsvarande belopp av det till företaget den 31 december 1920 beviljade lånet från odlingslånefonden, dels ock medgiva, att amorteringstiden för samma lån finge utsträckas till och med 1990.

Statskontoret har anfört följande.

I betraktande av de alldeles särskilda omständigheter, som enligt vad lantbruksstyrelsen framhållit i detta fall kunde anses föreligga, torde enligt statskontorets förmenande vissa skäl förefinnas för ett ytterligare understödjande medelst statsmedel av ifrågavarande företag, och statskontoret ville för den skull icke motsätta sig lantbruksstyrelsens förslag därom. Beträffande frågan om utsträckning av amorteringstiden för det år 1920 beviljade lånet ställde sig statskontoret däremot mycket tveksamt. Dylika medgivanden skulle förvisso kunna medföra allvarliga konsekvenser och föranleda krav på kapitalökningsanslag å fonden utöver vad eljest för utlåningen därifrån vore erforderligt. Trots dessa betänkligheter ville statskontoret dock med hänsyn till vad lantbruksstyrelsen framhållit icke motsätta sig en viss utsträckning av amorteringstiden. Statskontoret ville för sin del förordna en amorteringstid för lånet, sträckande sig till år 1970.

Annuiteten å ifrågavarande lån, vars amorteringstid med nu gällande villkor utginge år 1953, utgjorde 29,056 kronor 41 öre. Vid nedskrivning av återstående låneskuld med 50,000 kronor och utsträckning av amorteringstiden till år 1990 skulle annuiteten, för återstående amorteringsår nedgå till 15,820 kronor, och med motsvarande nedskrivning, men utsträckning av amorteringstiden, såsom statskontoret ifrågasatt, till år 1970 skulle annuiteten komma att utgöra 18,520 kronor. Den jämförelsevis ringa skillnaden mellan de senare två annuiteterna visade, att även i sistnämnda fall en avsevärd lättnad skulle beredas låntagarna.

Därest nedskrivning eller förlängning av amorteringstiden för ifrågavarande lån medgäves, torde det få ankomma på statskontoret att om de därav föranledda nedsättningarna av annuiteterna underrätta vederbörande länsstyrelse för vidtagande av de åtgärder, som i samband därmed erfordrades.

I betraktande av de omständigheter, som varit förenade med igångsättandet av ifrågavarande företag och sedan förekommit, torde billighets-skäl tala för, att visst ytterligare statsunderstöd beredes företaget. Det av lantbruksstyrelsen förordade statsbidraget å 90,500 kronor, vilket statskontoret ej motsatt sig, synes mig vara väl avvägt. Av statsbidraget skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag 50,000 kronor användas till nedskrivning med motsvarande belopp av det till företaget den 31 december 1920 beviljade lånet från odlingslånefonden och återstående 40,500 kronor användas till täckande av viss av lantbruksstyrelsen angiven kostnad. Även härutinnan kan jag ansluta mig till lantbruksstyrelsen. Beträffande frågan om utsträckning av amorteringstiden för nyssnämnda lån biträder jag statskontorets förslag. Amorteringstiden för lånet, vilken med nu gällande villkor utgår år 1953, skulle enligt statskontorets förslag utsträckas till år 1970. Vid lånets nedskrivning med 50,000 kronor och amorteringstidens utsträckning till år 1970, kommer den årliga annuiteten, som för närvarande utgör 29,056 kronor 41 öre,

*Departements-
chefen.*

att nedgå till 18,520 kronor. För det av mig ifrågasatta ytterligare statsbidraget och utsträckningen av amorteringstiden för nämnda lån erfordras riksdagens medgivande. Statsbidraget torde böra utgå ur statens avdikningsanslag samt därvid icke inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för respektive år bevilja jämligt gällande bestämmelser för anslagets användning.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att till Mosjöbottnens torrlägningsföretag må från statens avdikningsanslag anvisas ett ytterligare statsbidrag av 90,500 kronor, därav 50,000 kronor till nedskrivning med samma belopp av det till företaget den 31 december 1920 beviljade lånet från odlingslånefonden;

dels ock att amorteringstiden för nämnda lån må utsträckas till år 1970.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.